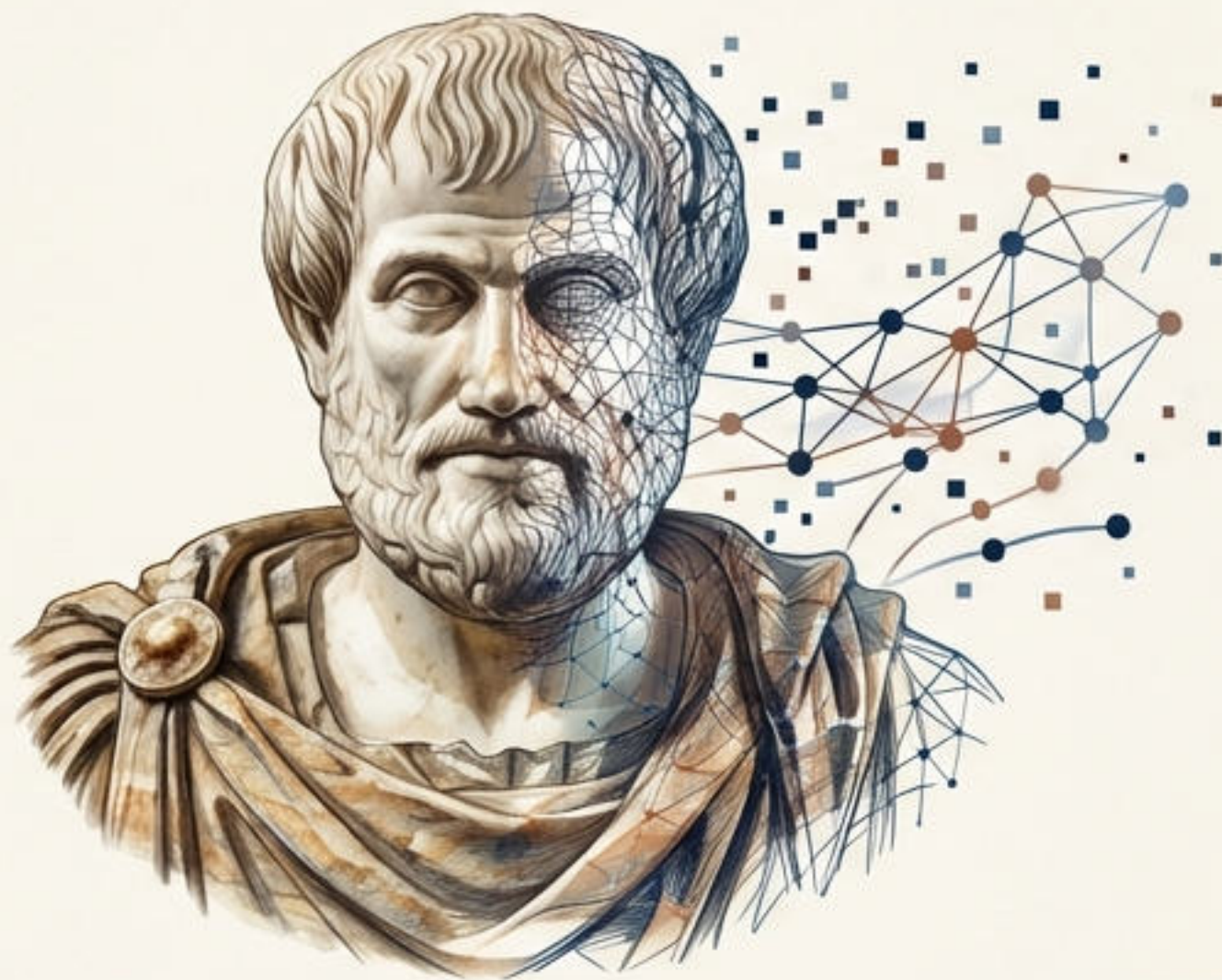

Krytyczna historia filozofii umysłu

Od starożytnych intuicji do współczesnej kognitywistyki

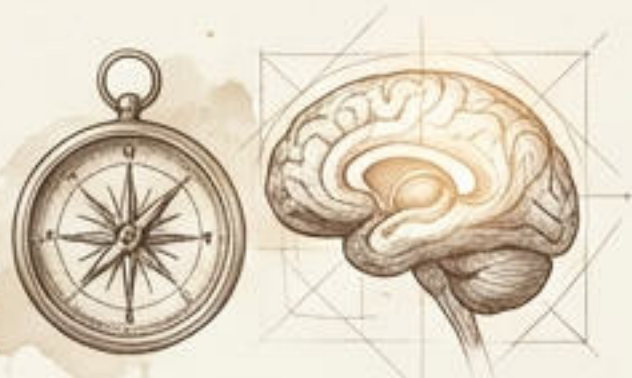

Filozofia stawia pytania, nauka dostarcza weryfikacji. Przez 2500 lat ludzkość polegała na spekulacjach, aby zrozumieć naturę myśli. Dziś, dzięki neurobiologii i fizyce kwantowej, możemy sprawdzić, które ze starożytnych intuicji przetrwały próbę czasu, a które okazały się jedynie „cieniem w jaskini”.

Język, spekulacja i weryfikacja

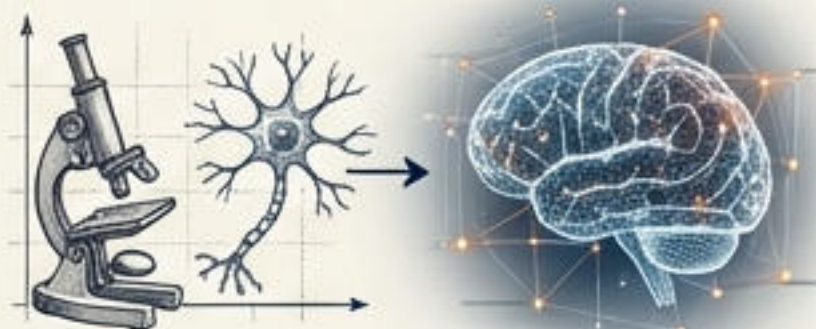
★ **Definicja:** Filozofia to systematyczne, krytyczne rozważania dążące do całościowego zrozumienia świata. Dostarcza aparatu pojęciowego tam, gdzie brakuje twardych danych.

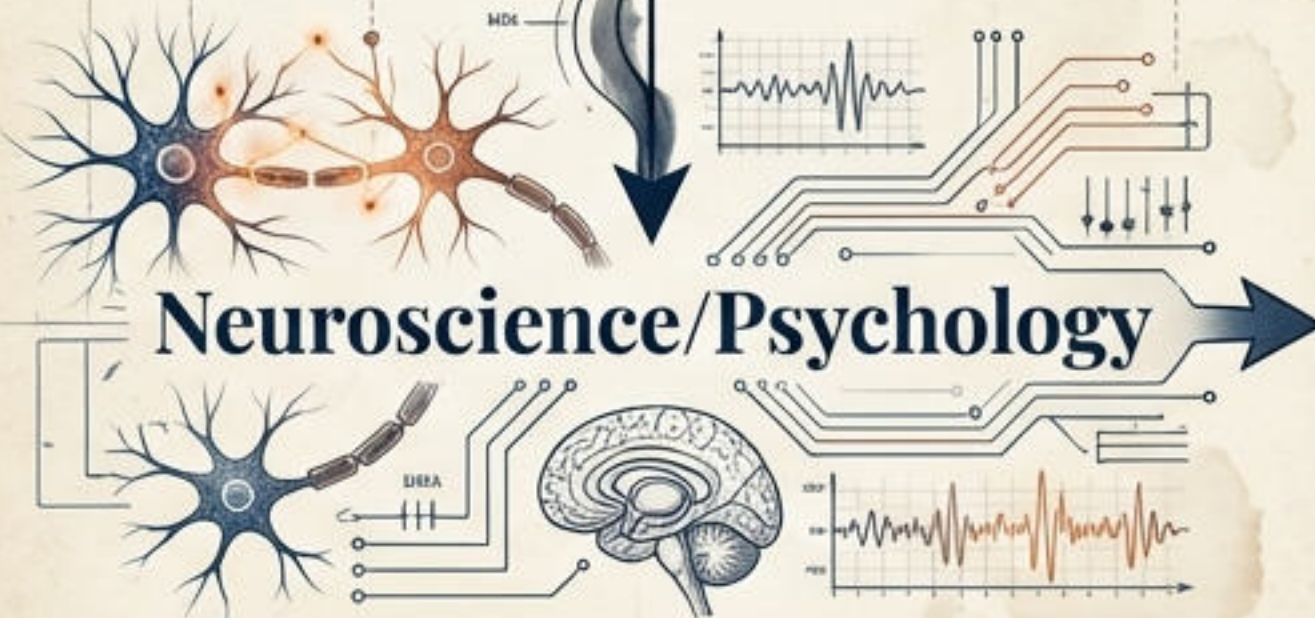
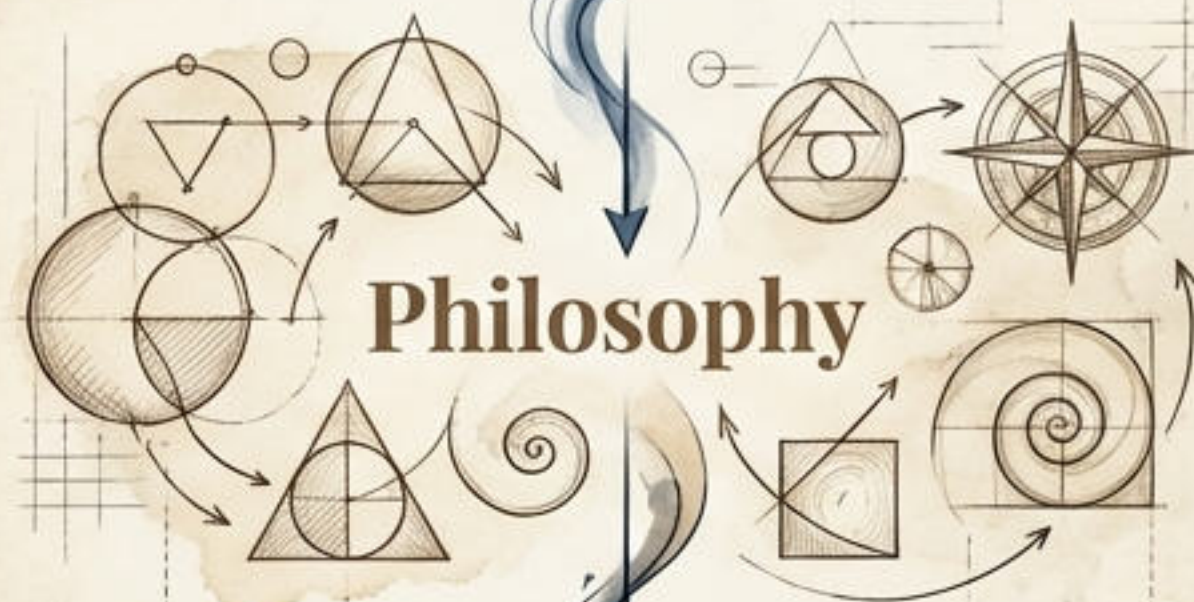
★ **Problem historyczny:** Przez wieki opieraliśmy się na naiwnej obserwacji. Bez metod eksperymentalnych filozofowie gubili się w gąszczu spekulacji o „tajemniczych energiach” i „duchach”.

★ **Przełom:** Koniec XIX wieku (powstanie psychologii) oraz rozwój neuronauk pozwoliły powiązać zdarzenia mentalne z procesami biologicznymi i fizycznymi.

Nowe pojęcia, lepiej powiązane z rzeczywistością fizyczną, jeszcze długo nie zastąpią tradycyjnych, ale dają nam szansę na prawdziwe zrozumienie.

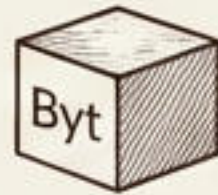
Stażość kontra Zmiana: Pierwszy wielki spór

Intuicja Filozoficzna

❖ **Heraklit:** *Panta rhei* (Wszystko płynie). Nie można wejść dwa razy do tej samej rzeki. Tożsamość jest płynna.

❖ **Parmenides:** Logika dyktuje, że ruch jest niemożliwy. Byt jest niezmienny. Zmiana to iluzja zmysłów.

❖ **Zenon z Elei:** Paradoksy ruchu (Achilles i żółw). **Nieskończona** podzielność czasu i przestrzeni sugeruje, że ruch jest logicznie niemożliwy.

Weryfikacja Naukowa

❖ **Tożsamość neuronowa:** Heraklit miał rację – identyczny stan mózgu nigdy się nie powtarza. Każde wspomnienie zmienia strukturę sieci neuronowej.

❖ **Paradoks Zenona w mózgu:** Hilary Putnam i eksperyment z kartami. Nie postrzegamy mikrozmian (progowe działanie percepcji), ale ich suma tworzy nową jakość (czerwony kolor).

❖ **Fizyka:** Czasu nie można zatrzymać (jak chciał Zenon), bo zatrzymanie czasu to zatrzymanie oscylacji atomów, czyli temperatury i życia.

Atomizm: Od niepodzielnych ziaren do pól kwantowych

Demokryt & Epikur

- Świat składa się z atomów i próżni.
- „Dusza” to materia – zbudowana z subtelnych, kulistych atomów.
- Wszystko jest ruchem materii; nie ma celowości, jest tylko konieczność i przypadek.

Fizyka Współczesna

- **Zitterbewegung:** Cząstki nie są stałymi „kulkami”. W próżni nieustannie giną i rodzą się cząstki wirtualne. Tożsamość cząstki jest dynamiczna.
- **Neurobiologia:** Demokryt miał rację co do zasady – myśl to ruch (przepływ neurotransmitterów i ładunków elektrycznych).
- **Determinizm a Chaos:** „Wolna wola” Epikura (odchylenia atomów) znajduje echo w nieliniowości i chaosie deterministycznym układów neuronalnych.

Wielkie Systemy: Idealizm i Hylemorfizm

Platon

Platon (Jaskinia Cieni):

Widzimy tylko cienie prawdziwej rzeczywistości (świata idei).
Poznanie to *anamnesis* (przypominanie).
Krytyka: Wiedza nie jest tylko przypominaniem. Dzieci **konstruuja** pojęcia, a nauka odkrywa zjawiska niedostępne intuicji.

*Itaque in universis videtur
multa similitudine
in ceteris habitare
quod si videtur
quod est
quod est
quod est
quod est*

J. Lange

Arystoteles (Forma i Materia):

Hylemorfizm: Nie ma formy bez materii.

Dusza jest formą ciała.

Teleologia: Natura działa celowo (żołędź dąży do bycia dębem).

Neuro-Link: koncepcja „Formy” zapowiada informatykę – umysł jako 'oprogramowanie' działające na biologicznym 'sprzęcie'.

Kartezjański Dualizm: Błąd, który zdefiniował epokę

The Philosopher

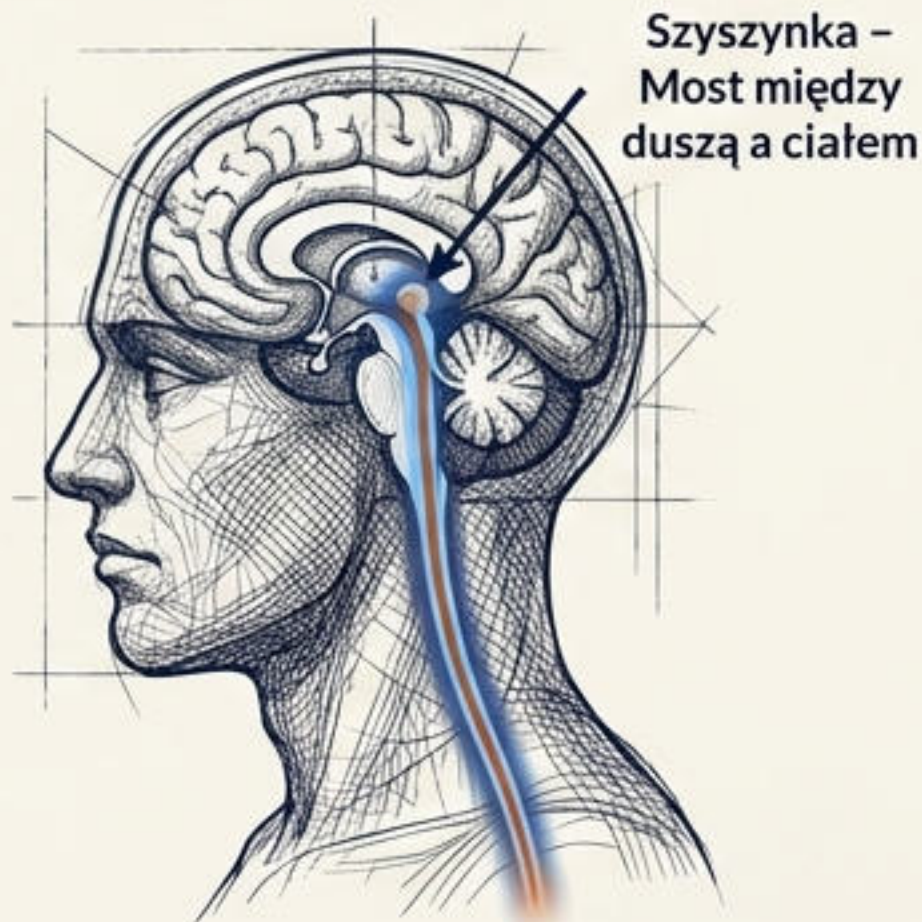

René Descartes

Cogito, ergo sum: Myślenie jako dowód istnienia.

Dualizm: Rozdzielenie *Res cogitans* (umysł) i *Res extensa* (ciało).

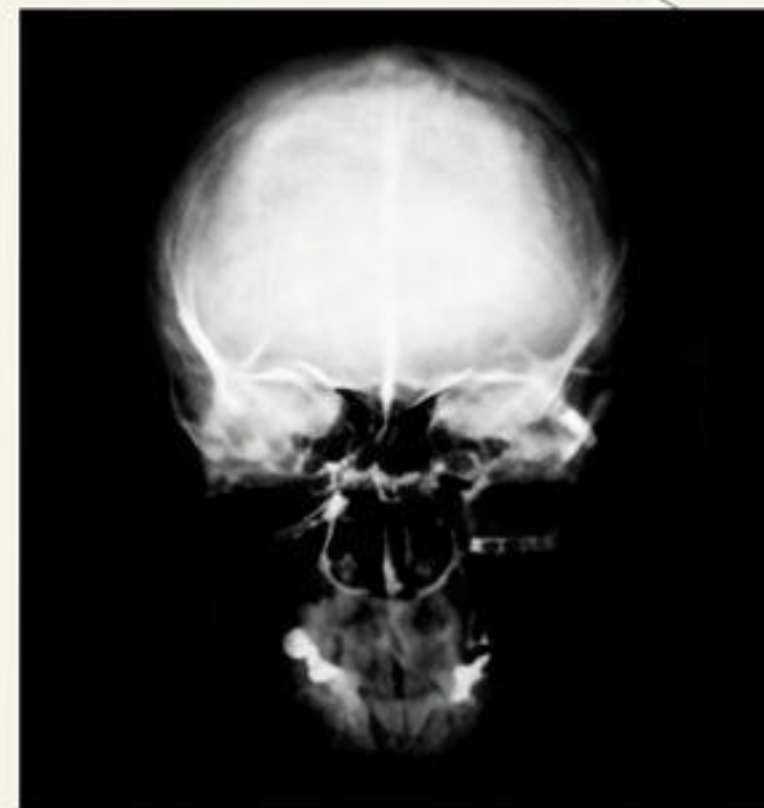
The Mechanism

Błąd rozwojowy:

Niemowlęta istnieją i czują, zanim zaczną myśleć koncepcyjnie.
"Jestem, bo doświadczam zmian".

The Reality

Neurobiologia:

Nie ma jednego 'centrum' (teatr kartezjański). Świadomość jest rozproszonym procesem, a 'zwierzęce duchy' to impulsy elektrochemiczne.

Monizm: Bóg, Natura i Neuronowa Konieczność

Baruch Spinoza:

- * Istnieje tylko jedna substancja (Deus sive Natura).
- * **Paralelizm:** Umysł jest ideą ciała. Nie ma oddzielenia.
- * **Wolność:** „Wolność to uświadomiona konieczność”. Nie znamy przyczyn naszych pragnień, więc wydajemy się sobie wolni.

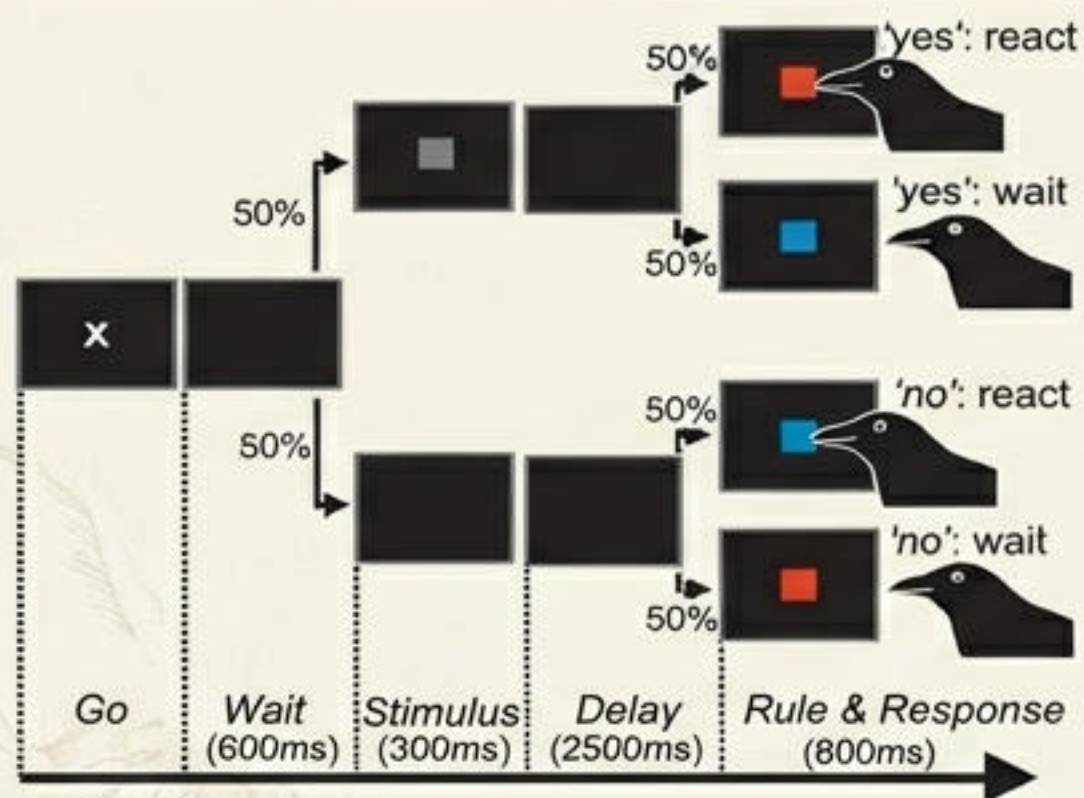
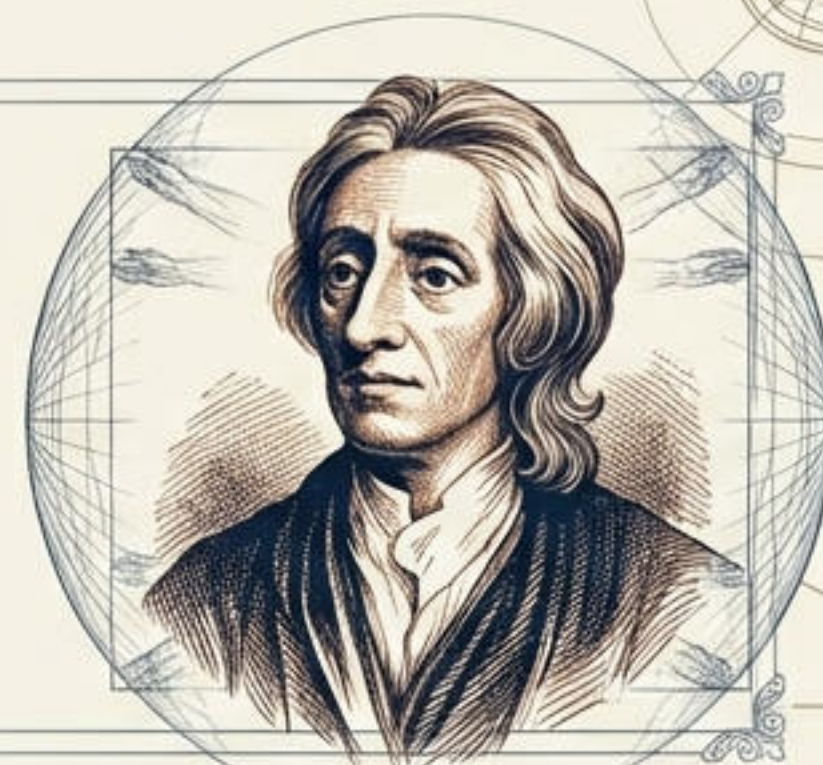
Współczesna Weryfikacja:

- * Neurobiolog Antonio Damasio („W poszukiwaniu Spinozy”) potwierdza: umysł nie może istnieć bez mapowania stanów ciała (emocje jako sygnały biologiczne).
- * Determinizm biologiczny i społeczny jest ukryty przed naszą introspekcją – dokładnie jak twierdził Spinoza.

Empiryzm: Tabula Rasa i Percepcja Wewnętrzna

John Locke i Tabula Rasa

- * Brak idei wrodzonych. Wiedza pochodzi z doświadczenia.
- * **Jakości pierwotne** (rozmiar, ruch) vs. **Jakości wtórne** (kolor, zapach).
- * **Świadomość**: „Postrzeganie tego, co dzieje się we własnym umyśle”.

Weryfikacja: Eksperyment z Krukami (Nieder et al., 2020)

Kruki posiadają pamięć roboczą i „obserwują” stan własnego umysłu – potrafią zaraportować obecność subiektywnego bodźca. To dowód na ewolucyjną ciągłość definicji Locke’a.

Idealizm: *Esse est percipi* (Istnieć znaczy być postrzeganym)

George Berkeley:

** Materia nie istnieje samodzielnie. Wszystko jest percepcją w umyśle.

- Świat fizyczny jest zbiorem wrażeń, utrzymywanym przez obserwację (Boga lub umysłu).

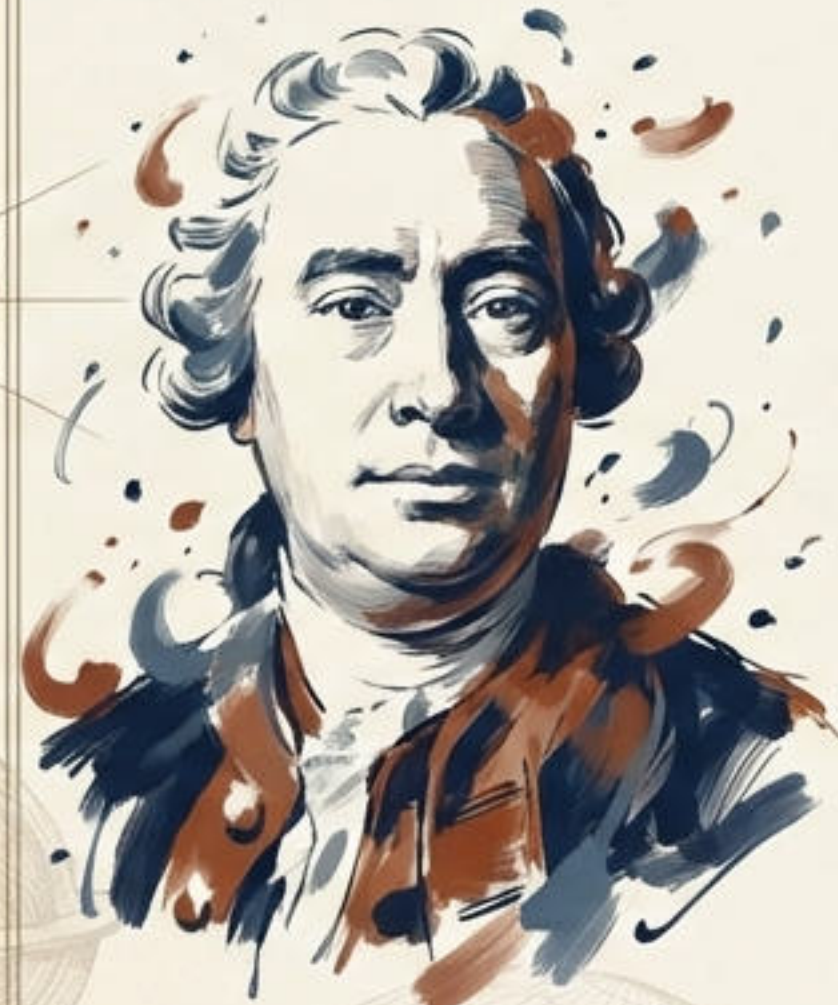
Problem Obserwatora: Czy drzewo istnieje, jeśli nikt go nie widzi?

Fizyka i Neuronauka:

- ****Mechanika Kwantowa:**** Rola obserwatora/pomiaru w kolapsie funkcji falowej (nieokreśloność rzeczywistości przed pomiarem).
- ****Symulacja:** Hipoteza symulacji to technologiczne echo immaterializmu Berkeleyya.
- ****Mózg jako kreator:** Kolor i dźwięk to konstrukcje mózgu, a nie właściwości fizyczne.

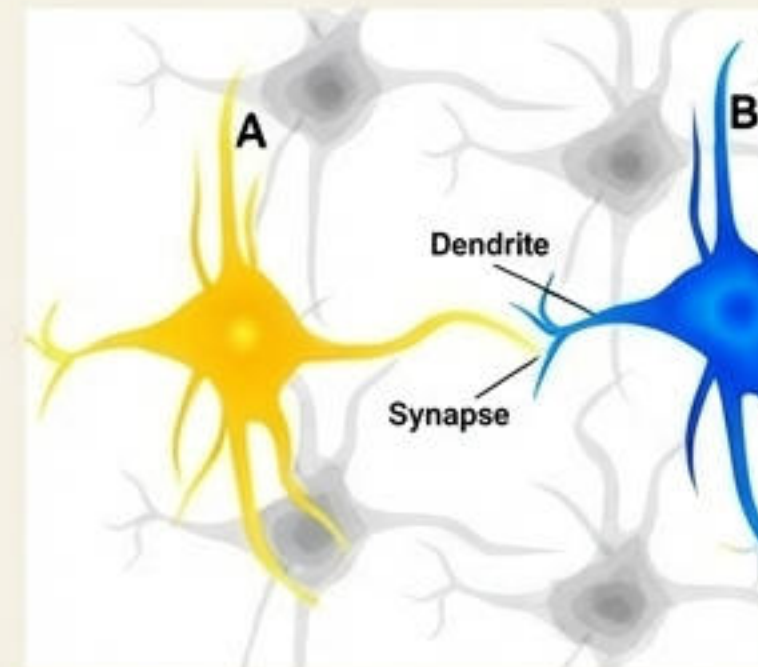
Sceptycyzm: Iluzja „Ja” i Nawyki Umysłu

David Hume

- **Wiązka Percepcji:** Nie ma trwałego „Ja”, jest tylko strumień wrażeń.
- **Przyczynowość:** To tylko „nawyk umysłu” wynikający z obserwacji obserwacji korelacji, a nie konieczność logiczna.

Weryfikacja: Reguła Hebba

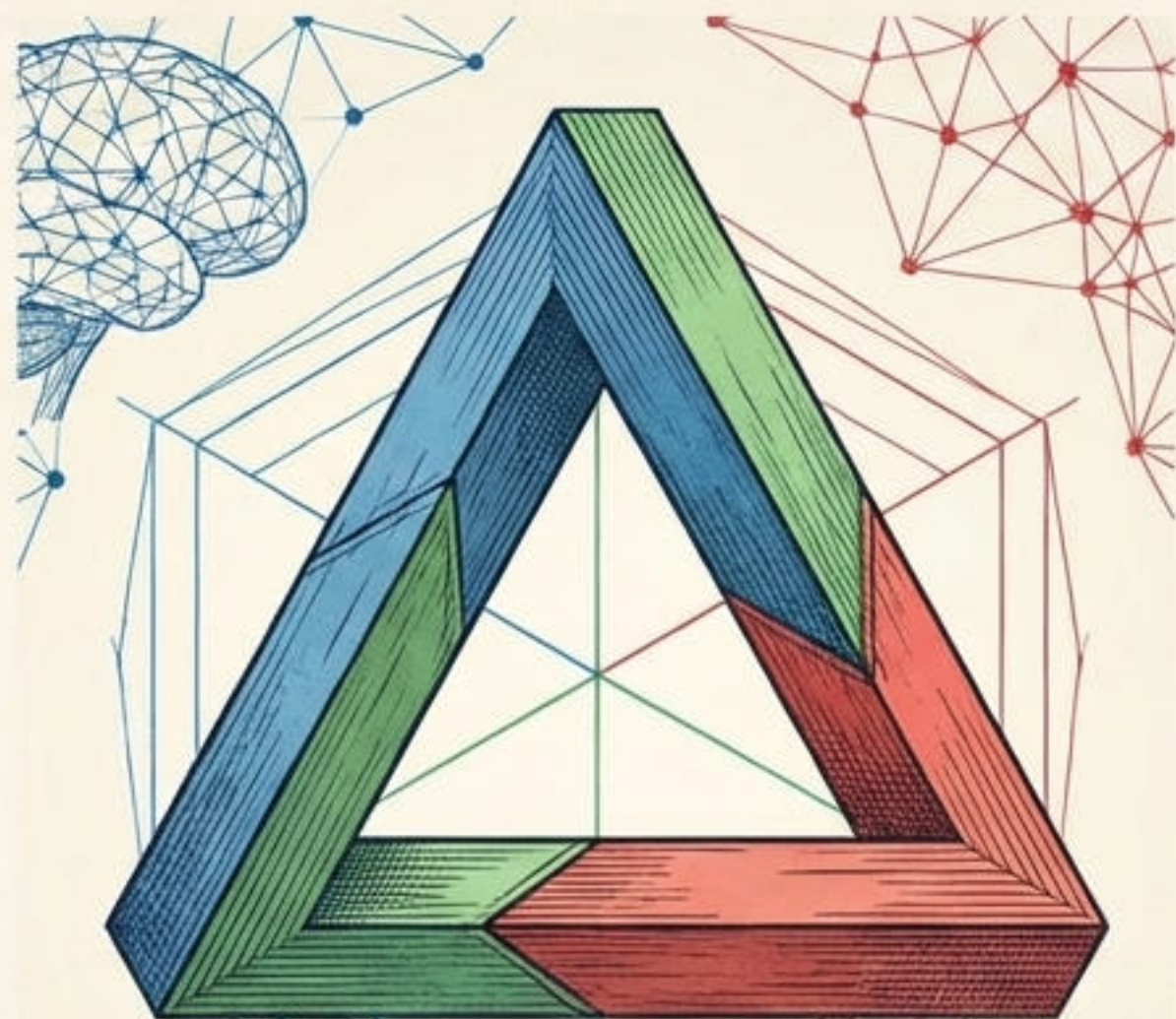
- **Asocjacionizm:** „Neurons that fire together, wire together”. Poczucie przyczynowości to wzmocnienie połączeń synaptycznych.

- **Brak Homunkulusa:** W mózgu nie ma „centrum sterowania”. Hume trafnie opisał dynamiczną naturę kory mózgowej.

Immanuel Kant: Filtr Umysłu

Filtr Poznawczy:

- Nie poznajemy rzeczy samych w sobie (*noumenów*), a jedynie zjawiska (*fenomeny*).
- ****Kategorie *a priori***: Czas i przestrzeń to „okulary”, przez które umysł musi patrzeć na świat.

Biologiczne A Priori:

- ****Ewolucyjna Psychologia**: Kategorie te to adaptacje ewolucyjne wbudowane w nasz sprzęt neuronalny (*hard-wired*).
- ****Iluzje**: Figury niemożliwe (środek) dowodzą, że mózg narzuca interpretację 3D nawet na płaskie obrazy – nie możemy zdjąć „okularów Kanta”.

Pragmatyzm i Ewolucja: Umysł jako Narzędzie

Zmiana paradygmatu: Pytanie zmienia się z „Z czego składa się umysł?” na „Do czego służy umysł?”.

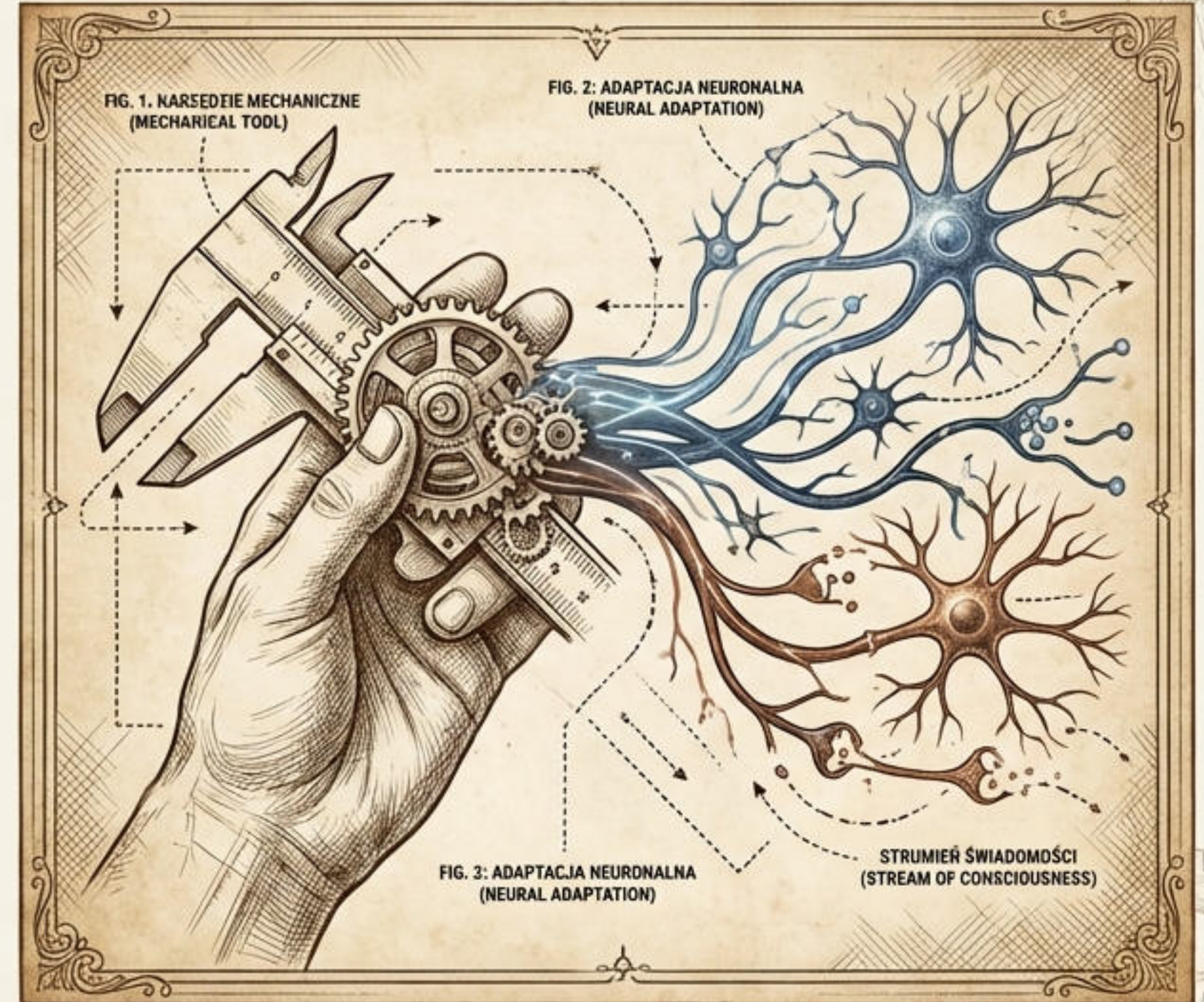
T.H. Huxley: Ludzie jako „świadome automaty”. Wola jest symbolem stanu mózgu.

William James & C.S. Peirce: Prawda to to, co działa (użyteczność). Znaczenie pojęcia to suma jego praktycznych skutków.

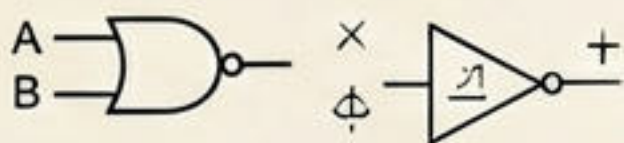
Strumień świadomości: Ciągła, zmienna rzeka myśli (James).

Wiek XX: Od Logiki do Ucieleśnienia

Logiczny Pozytywizm:

Próba sprowadzenia filozofii do logiki i języka (Russell, Wittgenstein).

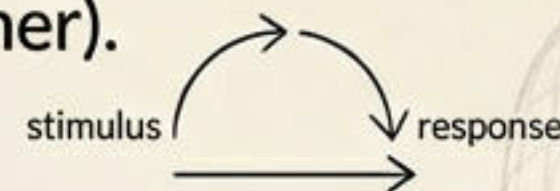
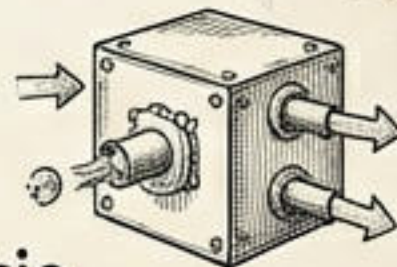
Ucieleśnienie (Embodied Cognition):

Umysł nie jest tylko w mózgu, jest w interakcji ciała ze światem.

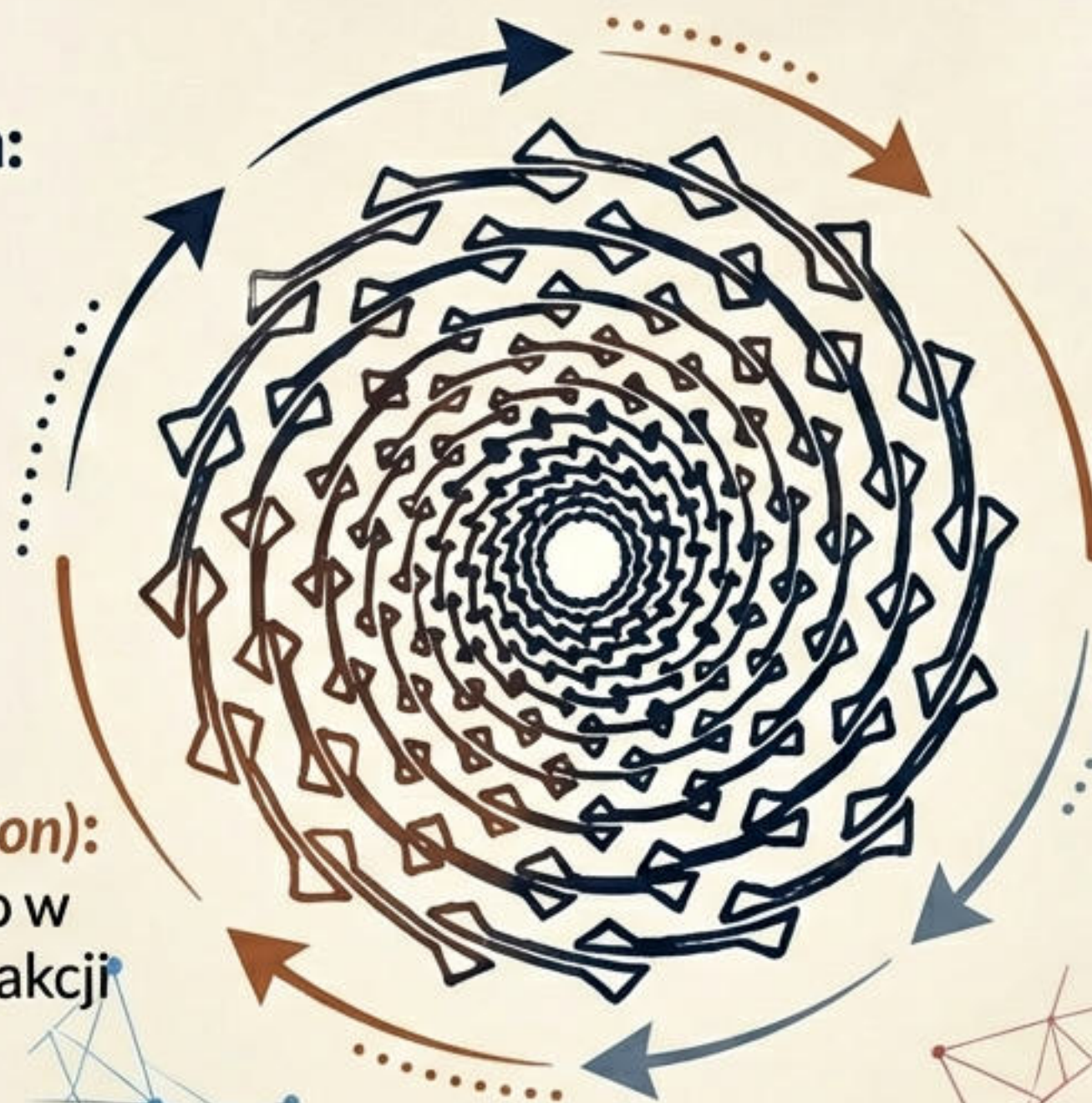
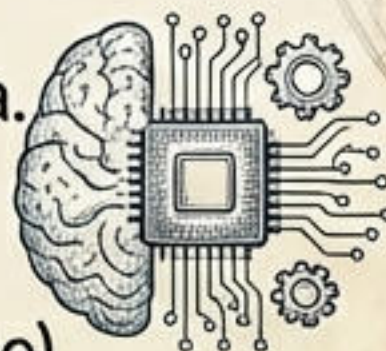
Behawioryzm:

Umysł jako „czarna skrzynka”. Liczą się tylko bodźce i reakcje (Watson, Skinner).

Kognitywistyka:

Metafora komputera. Umysł jako system przetwarzania informacji (Lata 50-te).

Historia zatoczyła koło – od abstrakcji z powrotem do biologicznej rzeczywistości organizmu.

Nowa Synteza: Neurofilozofia

Podsumowanie:

Przeszliśmy drogę od „Duchów Zwierzęcych” do „Potencjałów Czynnościowych”. Od „Duszy” jako substancji do „Osobowości” jako dynamicznego procesu.

Wniosek:

To, co kiedyś było metafizyką (atomy, dziedziczenie), stało się mierzalną nauką.

Synteza:

Filozofia definiuje pytania. Neuronauka dostarcza danych. Rozumiemy siebie lepiej przez krytyczną weryfikację intuicji przodków.

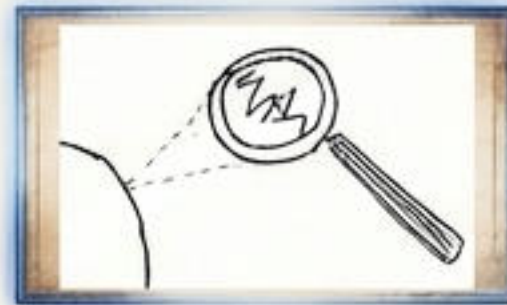

Źródła i Materiały

Prezentacja oparta na rozdziale: „30. Krytyczna historia filozofii umysłu”
(Wstęp do kognitywistyki).

Parmenides

Zitterbewegung

Platon

Alegoria Jaskini

René Descartes

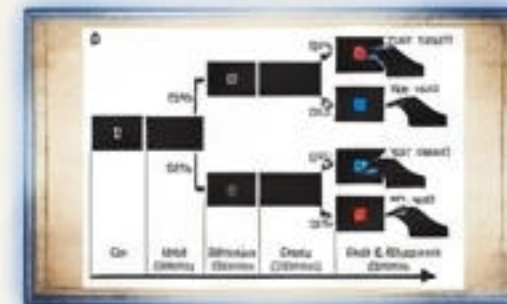
Alegoria Jaskini

René Descartes

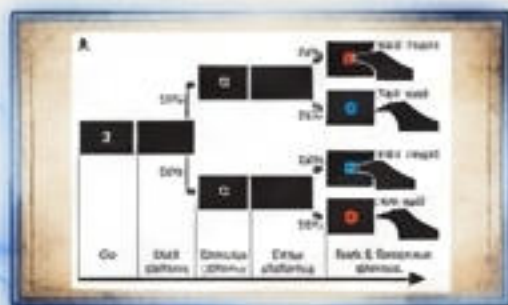
Baruch Spinoza

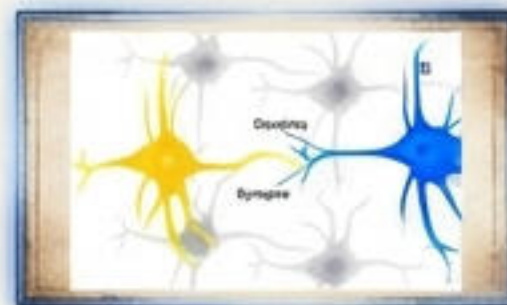
Eksperyment z Krukami

Iluzja Optyczna
(Magritte)

Iluzja Optyczna (Magritte)

Neurony

Trójkąt Penrose'a

Spirala

